

Соціальна і гуманітарна політика

УДК 304.477.075.8

Грень Тарас Ярославович

*аспірант кафедри регіонального та місцевого розвитку
Інституту адміністрування, державного управління та
професійного розвитку
Національного університету «Львівська політехніка»*

Gren Taras

*Postgraduate of the Department of Regional and Local Development
Institute of Public Administration, Governance and Professional Development
Lviv Polytechnic National University*

**ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИКИ
СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ НА
РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ**

**THE ORGANIZATIONAL MECHANISM FOR ENSURING THE
SOCIAL PROTECTION POLICY AND THE PROBLEMS OF ITS
IMPLEMENTATION AT THE REGIONAL LEVEL**

***Анотація.** Вступ. Посилення інтеграції в світову економічну спільноту передбачає значні зміни в системі управління державою, де складовою є соціально-економічна система, що ґрунтується на ідеї поєднання економічної ефективності через дієвість ринкових сил та соціального компромісу. Важливий аспект становить організаційний механізм здійснення політики соціального захисту та його реалізація на регіональному рівні. Тому обґрунтування його ефективності є важливим напрямком наукових досліджень і актуальним завданням на практиці.*

***Мета.** Метою дослідження є з'ясувати особливості механізму організаційного забезпечення державної соціальної політики та*

інституційного забезпечення процесів, які відбуваються у сфері соціального захисту на сучасному етапі.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення, яке стосується соціального захисту; 2) праці вітчизняних та зарубіжних авторів, які досліджують особливості політики соціального захисту.

В процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: теоретичного узагальнення (для характеристики організаційного механізму забезпечення політики соціального захисту); формалізації, аналізу та синтезу (для обґрунтування взаємозв'язків між складовими організаційного механізму забезпечення політики соціального захисту); логічного узагальнення результатів (формулювання висновків).

Результати. У статті наведено розв'язання актуального наукового завдання, пов'язаного із особливостями організаційного механізму забезпечення політики соціального захисту та проблемами його реалізації на регіональному рівні, що забезпечують практичне використання отриманих наукових результатів. Дано визначення механізму організаційного забезпечення державної соціальної політики, який передбачає гармонійне поєднання кількох важливих складових: інформаційно-аналітичної, фінансово-економічної, нормативно-правової та організаційно-управлінської. Перелічено комітети Верховної Ради, які спеціалізуються виключно на питаннях соціальної політики. Відзначено, що значну роль у формуванні та впровадженні державної соціальної політики відіграє Міністерство соціальної політики. Представлено повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері соціального захисту населення відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Перспективи. В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на особливостях та перспективах організаційного механізму забезпечення політики соціального захисту у повоєнний період.

Ключові слова: *організаційний механізм, політика соціального захисту, регіональний рівень, публічне управління, держава.*

Summary. *Introduction. Strengthening integration into the world economic community involves significant changes in the state management system, which includes a socio-economic system based on the idea of combining economic efficiency through the effectiveness of market forces and social compromise. An important aspect is the organizational mechanism for the implementation of the social protection policy and its implementation at the regional level. Therefore, substantiating its effectiveness is an important direction of scientific research and an urgent task in practice.*

Purpose. The purpose of the study is to find out the peculiarities of the mechanism of organizational support of state social policy and institutional support of the processes that take place in the field of social protection at the current stage.

Materials and methods. The materials of the research are: 1) regulatory and legal support, which concerns social protection; 2) the works of domestic and foreign authors who investigate the peculiarities of social protection policy.

In the process of carrying out the research, the following scientific methods were used: theoretical generalization (to characterize the organizational mechanism of ensuring social protection policy); formalization, analysis and synthesis (to substantiate the relationships between the components of the organizational mechanism for ensuring the social protection policy); logical generalization of results (formulation of conclusions).

Results. The article provides a solution to an actual scientific task related to the peculiarities of the organizational mechanism for ensuring the social

protection policy and the problems of its implementation at the regional level, which ensure the practical use of the obtained scientific results. The definition of the mechanism of organizational support of the state social policy is given, which involves a harmonious combination of several important components: information-analytical, financial-economic, normative-legal, and organizational-management. The committees of the Verkhovna Rada that specialize exclusively in social policy issues are listed. It was noted that the Ministry of Social Policy plays a significant role in the formation and implementation of state social policy. The powers of the executive bodies of village, settlement, and city councils in the field of social protection of the population in accordance with the Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine" are presented.

Discussion. In further scientific research, it is proposed to focus attention on the features and perspectives of the organizational mechanism for ensuring the social protection policy in the post-war period.

Key words: *organizational mechanism, social protection policy, regional level, public administration, state.*

Постановка проблеми. У процесі формування української державності виникає необхідність забезпечення гарантій соціального захисту для всіх категорій громадян України, особливо тих, що входять до пільгових груп населення. Зростає актуальність потреби в ефективному забезпеченні соціального захисту, обумовленого погіршенням добробуту мешканців у контексті економічних та соціальних трансформацій під час воєнних дій на території України.

Поряд із цим, посилення інтеграції в світову економічну спільноту передбачає значні зміни в системі управління державою, де складовою є соціально-економічна система, що ґрунтується на ідеї поєднання економічної ефективності через дієвість ринкових сил та соціального

компромісу. Зокрема, важливий аспект становить організаційний механізм здійснення політики соціального захисту та його реалізація на регіональному рівні. Таким чином, обґрунтування ефективності цього механізму є невідкладним напрямком наукових досліджень і актуальним завданням на практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціальний захист, механізми його реалізації на загальнодержавному та регіональному рівнях, а також державна політика у цій сфері є предметом зацікавлення багатьох провідних вчених. Зокрема, варто згадати таких дослідників як Горієва Л.А. [5], Кадикало О.І. [1], Кришень О.В. [2], Лихошва О.Ю. [5], Ляшенко Т. [3], Рак Н.В. [5], Сидорчук О.Г. [4], Смирнова І.І. [5], Статівка Н.В. [6], Трунова Г.А. [7], Хандій О.О. [4] та інші.

Науковці у своїх публікаціях розглядають різні аспекти реалізації соціальної політики держави, наприклад, досліджують особливості нормативно-правового забезпечення соціального захисту окремих верств населення в Україні, вивчають теоретико-методологічні аспекти регіональної соціальної політики в період сучасних трансформацій, оцінюють соціальний захист як складову соціально-трудова відносин в контексті європейського досвіду та українських реалій, аналізують інституційне забезпечення державного регулювання соціальної безпеки. Актуальними на сьогодні є їхні напрацювання щодо соціального захисту населення на сучасному етапі з огляду на стан і проблеми в Україні, соціально-економічного забезпечення реалізації державної політики у сфері соціального захисту учасників бойових дій та правових аспектів соціального захисту громадян України в умовах воєнного стану.

Разом з тим, трансформації, які відбулися та продовжують відбуватися в українському суспільстві і зумовлені як децентралізаційними перетвореннями, так і регіональними збуреннями внаслідок значного переміщення населення у процесі ведення активних бойових дій на

території України свідчати про потребу глибоких наукових досліджень стосовно організаційного механізму забезпечення політики соціального захисту та проблем його реалізації на регіональному рівні.

Мета статті. З'ясувати особливості механізму організаційного забезпечення державної соціальної політики та інституційного забезпечення процесів, які відбуваються у сфері соціального захисту на сучасному етапі.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення, яке стосується соціального захисту; 2) праці вітчизняних та зарубіжних авторів, які досліджують особливості політики соціального захисту.

В процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: теоретичного узагальнення (для характеристики організаційного механізму забезпечення політики соціального захисту); формалізації, аналізу та синтезу (для обґрунтування взаємозв'язків між складовими організаційного механізму забезпечення політики соціального захисту); логічного узагальнення результатів (формулювання висновків).

Виклад основного матеріалу. Механізм організаційного забезпечення державної соціальної політики передбачає гармонійне поєднання кількох важливих складових: інформаційно-аналітичної, фінансово-економічної, нормативно-правової та організаційно-управлінської. Ці компоненти включають інструменти та заходи, які в комплексі дозволяють створити та ефективно реалізувати державну соціальну політику.

Організаційно-управлінська складова включає в себе систему організаційних (процедурних, структурних та інституційних) елементів, а також управлінських засобів (стимули, методи, інструменти, важелі, заходи, засоби). Ці елементи дозволяють забезпечити ефективну реалізацію заходів державної політики в даній сфері, впливати на

утворення та впровадження державної соціальної політики, а також взаємодію між суб'єктами.

Організаційно-управлінський механізм є ключовим у створенні оптимальних умов для ефективного впровадження та реалізації соціальних ініціатив та програм. Інституційний компонент організаційного механізму забезпечення державної соціальної політики можна класифікувати за наступними критеріями:

1. Суб'єкти напрацювання державної соціальної політики:

а) суб'єкти державного рівня:

- Президент України;
- Верховна Рада;
- Кабінет Міністрів України;
- Міністерство соціальної політики України;

б) суб'єкти регіонального рівня:

- органи влади та управління в областях та інших адміністративно-територіальних одиницях;
- регіональні відділення Міністерства соціальної політики;

в) суб'єкти місцевого рівня:

- органи влади та управління на рівні міст, сіл, та об'єднаних територіальних громад;
- відділення Міністерства соціальної політики та інших відповідних органів на місцях;

2. Суб'єкти впровадження державної соціальної політики:

а) суб'єкти державного рівня:

- державні агентства та служби, відповідальні за виконання соціальних програм;
- спеціально уповноважені органи на державному рівні;

б) суб'єкти регіонального рівня:

- регіональні органи та служби, що втілюють соціальні ініціативи;
  - центри соціальних служб на регіональному рівні;
- в) суб'єкти місцевого рівня:
- місцеві соціальні служби та установи;
  - громадські організації та інші неприбуткові установи, що здійснюють соціальні проекти на місцевому рівні.

Таким чином, можна досягнути ієрархічний рівень та територіальну локалізацію суб'єктів, які взаємодіють у напрямі напрацювання та ефективного впровадження державної соціальної політики.

Аналізуючи розподіл повноважень у секторі реалізації державної політики, слід відзначити, що важливу роль в цьому відіграє Президент України. У історичному вимірі варто відзначити, що Президент України в своїх щорічних посланнях та відповідних указах ініціює реформи у соціальній сфері, закладає основи соціального розвитку країни, визначає напрямки діяльності виконавчої влади у цьому контексті, а також формує принципи державної регіональної політики.

Враховуючи свій правовий статус, Президент України повинен гарантувати реалізацію соціальних прав громадян, включаючи право на працю та винагороду за неї, право на достатній життєвий рівень, право на медичну допомогу, медичне страхування, охорону здоров'я, соціальний захист, освіту та життєве середовище, безпечне для життя та здоров'я.

Важливу роль у системі законодавчого впливу в державі відіграє Верховна Рада України. Вона розробляє загальну стратегію соціальної політики через прийняття законів загальної та спеціальної дії, визначає мінімальний рівень соціальних гарантій та регулює їх розмір у контексті економічної ситуації. Верховна Рада встановлює розміри соціальних послуг та конкретні параметри соціальних виплат, які можуть надаватися безкоштовно або на пільговій основі [2, с. 97].

Зі 29 комітетів Верховної Ради України, сім з них спеціалізуються виключно на питаннях соціальної політики. Ці комітети включають:

- Комітет з питань європейської інтеграції.
- Комітет з питань охорони здоров'я.
- Комітет з питань науки та освіти.
- Комітет з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи.
- Комітет з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму.
- Комітет у справах ветеранів, учасників бойових дій, учасників антитерористичної операції та людей з інвалідністю.
- Комітет з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення.

Органи виконавчої влади, передусім Уряд, відіграють ключову роль у системі відповідальності за формування та впровадження державної соціальної політики. Уряд здійснює відповідні заходи для розроблення та виконання державних програм соціальної допомоги, впровадження державної соціальної політики, забезпечення прав і свобод громадян, а також розробку законів щодо державних соціальних стандартів та гарантій.

Міністерство соціальної політики України відіграє значну роль у формуванні та впровадженні державної соціальної політики [9]. Як центральний орган виконавчої влади, воно має широкі повноваження у всіх галузях соціальної сфери та координує діяльність у сфері соціальної політики. Міністерство взаємодіє з різними галузями, крім культури, освіти та охорони здоров'я, і грає важливу роль у регулюванні соціальних питань. Міністр призначається на посаду та звільняється за рішенням Прем'єр-міністра України.

Пенсійний фонд України є ще одним центральним органом виконавчої влади, який займається питаннями соціального захисту [10].

Його статус рівняється до Державного комітету України. Пенсійний фонд України керується Конституцією України, законами України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства соціальної політики України, а також іншими актами законодавства України та дорученнями Президента України.

Систему організації соціальної роботи на регіональному (місцевому) рівні формують три підсистеми:

- органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади;
- заклади соціальної інфраструктури;
- члени територіальної громади.

Ці підсистеми взаємодіють для забезпечення ефективної соціальної роботи на місцевому рівні.

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» можна визначити такі повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері соціального захисту населення, які представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері соціального захисту населення відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»

<i>Повноваження</i>	<i>Їх характеристика</i>
власні повноваження	забезпечення надання соціальних послуг відповідно до закону, встановлення за рахунок благодійних надходжень і власних коштів
делеговані повноваження	забезпечення соціальними послугами осіб та сімей з дітьми, які потребують сторонньої допомоги, перебуваючи у складних життєвих обставинах, забезпечення виховання та утримання дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах; проведення заходів соціального патронажу щодо осіб, які у виді обмеження або позбавлення волі на певний строк відбували покарання, а також осіб, до яких застосовано апробацію; проведення заходів, спрямованих на запобігання бездомності осіб; організації надання соціальних послуг бездомним особам

додаткові повноваження	додаткових гарантій щодо соціального захисту населення; організації безоплатного харчування, продажу товарів за соціально доступними цінами у спеціальних магазинах і відділах, а також побутового обслуговування для осіб з інвалідністю будинків-інтернатів, малозабезпечених громадян похилого віку

Джерело: складено на основі [11]

Виконавчим органам сільських, селищних і міських рад приписані різноманітні завдання у сфері соціально-економічного та культурного розвитку територій. Вони включають в себе підготовку цільових програм, програм соціально-економічного та культурного розвитку, а також подання їх на затвердження ради, організацію виконання цих програм і подання звітів про хід і результати їх виконання. Ці органи відіграють важливу роль у забезпеченні соціального захисту населення на місцевому рівні та у процесі розвитку громад [11].

Також важливою ініціативою Уряду стало створення Координаційних центрів підтримки цивільного населення у зв'язку з можливим збройним конфліктом. Ці центри призначені для підтримки та супроводу населення, що постраждало від війни, включаючи внутрішньо переміщених осіб та ветеранів війни. Серед основних завдань цих центрів можна назвати розв'язання проблем соціального захисту, забезпечення житлом та підтримка зайнятості постраждалого населення, а також надання правової, медичної та психосоціальної допомоги.

Активізація громади в контексті соціальної роботи включає в себе ряд процесів, які спрямовані на залучення громадян до обговорення та вирішення проблем соціально вразливих категорій. Це включає в себе визначення проблем, обговорення можливих шляхів їх вирішення, співпрацю з установами та організаціями, які можуть допомогти вирішити ці проблеми, а також розвиток громадських організацій для підтримки розвитку громад та соціальних ініціатив.

Співпраця органів державної влади з громадськими організаціями та впровадження елементів соціального контракту в системі публічного управління у сфері соціального захисту є важливим напрямом розвитку сучасного суспільства. Соціальний контракт сприяє залученню громадськості до вирішення соціальних питань і формуванню ефективніших стратегій управління.

Щодо соціального захисту військовослужбовців, важливо враховувати їхню специфічну ситуацію та обов'язки перед державою. Введення воєнного стану та ведення військових дій ставить перед державою завдання гарантування посиленого соціального захисту цих осіб, що визначається економічною ситуацією в країні та необхідністю забезпечення національної безпеки.

Співпраця з бізнес-сферою та залучення юридичних прийомів може виявитися корисним для забезпечення соціального захисту військовослужбовців. Бізнес може вносити свій вклад у створення програм соціальної підтримки та надання психосоціальної допомоги, а юридичні прийоми можуть сприяти формулюванню і реалізації заходів, спрямованих на поліпшення становища військовослужбовців.

Посилення уваги до соціального захисту громадян, які беруть участь в оборонній діяльності, є важливим аспектом національної безпеки та правового спонукання громадян до активної участі в цьому процесі. Урахування їхніх особливостей та гарантування соціальних прав є ключовими для забезпечення національної безпеки української держави.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, в державі вже сформовано та діє значне коло суб'єктів, які займаються розробкою та впровадженням державної соціальної політики. Ці суб'єкти мають визначені повноваження на загальнодержавному і на місцевому рівні. На загальнодержавному рівні в управлінні державною соціальною політикою беруть участь Верховна Рада, Президент, уряд та Міністерство соціальної

політики. На місцевому рівні формування та реалізація соціальної політики розподіляються між різними суб'єктами, які діють на регіональному, районному рівнях та на рівні об'єднаних територіальних громадах.

Для ефективного виконання державної соціальної політики використовуються адміністративно-правові інструменти, різні засоби, методи та способи. Це дозволяє не лише забезпечити якісне формування, але й успішно втілювати державну соціальну політику на практиці. Важливо враховувати, що комплекс адміністративно-правових інструментів може бути різноманітним і залежати як від конкретного сектора соціальної сфери, який регулюється державним управлінням, так і від адміністративно-правового статусу конкретних суб'єктів, що застосовують ці інструменти.

В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на особливостях та перспективах організаційного механізму забезпечення політики соціального захисту у повоєнний період.

Література

1. Кадикало О.І. Особливості нормативно-правового забезпечення соціального захисту окремих верств населення в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. № 3. С. 126-129.
2. Кришень О.В. Теоретико-методологічні аспекти регіональної соціальної політики в період сучасних трансформацій: дис. ... канд. наук з держ. управл.: 25.00.01. Дніпро, 2020. 241 с.
3. Ляшенко Т. Соціальний захист як складова соціально-трудова відносин: європейський досвід та українські реалії. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2019. Вип. 2. С. 105-125.

4. Сидорчук О.Г., Хандій О.О. Інституційне забезпечення державного регулювання соціальної безпеки. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 1 (55). С. 157-163.
5. Смирнова І. І., Лихошва О. Ю., Рак Н. В., Горієва Л. А. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 3(61). URL: <http://evd.luguniv.edu.ua/index.php/evd/article/view/190> (дата звернення: 21.01.2024).
6. Статівка Н. В. Соціально-економічне забезпечення реалізації державної політики у сфері соціального захисту учасників бойових дій. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління*. 2021. Вип. 1. С. 208-218.
7. Трунова Г. А. Правові аспекти соціального захисту громадян України в умовах воєнного стану. *Правова держава*. 2022. Вип. 33. С. 456-465.
8. *Комітет з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення*. URL: <https://komspir.rada.gov.ua/> (дата звернення: 22.01.2024).
9. Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2015 р. № 423 р. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.01.2024).
10. *Пенсійний фонд України: офіційний вебсайт*. URL: <http://www.pfu.gov.ua> (дата звернення: 23.01.2024).
11. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#top> (дата звернення: 23.01.2024).

References

1. Kadykalo, O.I. (2021). Osoblyvosti normatyvno-pravovoho zabezpechennya sotsial'noho zakhystu okremykh verstv naseleennya v Ukrayini [Peculiarities of regulatory and legal provision of social protection of certain strata of the population in Ukraine]. *Actual problems of domestic jurisprudence*, 3, 126-129 [in Ukrainian].
2. Kryshen, O.V. (2020). Teoretyko-metodolohichni aspekty rehional'noyi sotsial'noyi polityky v period suchasnykh transformatsiy [Theoretical and methodological aspects of regional social policy in the period of modern transformations]. *Candidate's Thesis*. Dnipro [in Ukrainian].
3. Lyashenko, T. (2019). Sotsial'nyy zakhyst yak skladova sotsial'no-trudovykh vidnosyn: yevropeys'kyy dosvid ta ukrayins'ki realiyi [Social protection as a component of social and labor relations: European experience and Ukrainian realities]. *Scientific notes of the Institute of Political and Ethnonational Studies*, 2, 105-125 [in Ukrainian].
4. Sydorchuk, O.G., & Handiy, O.O. (2019). Instytutsiyne zabezpechennya derzhavnoho rehulyuvannya sotsial'noyi bezpeky [Institutional provision of state regulation of social security]. *Economic Herald of Donbass*. 1 (55), 157-163 [in Ukrainian].
5. Smyrnova, I. I., Lyhoshva, O.Yu., Rak, N.V., & Goriyeva, L.A. (2020). Sotsial'nyy zakhyst naseleennya na suchasnomu etapi: stan i problemy v Ukrayini [Social protection of the population at the current stage: state and problems in Ukraine]. *Economic Herald of Donbass*, 3(61). Retrieved from <http://evd.luguniv.edu.ua/index.php/evd/article/view/190> [in Ukrainian].
6. Stativka, N.V. (2021). Sotsial'no-ekonomichne zabezpechennya realizatsiyi derzhanoyi polityky u sferi sotsial'noho zakhystu uchasnykiv boyovykh diy [Socio-economic support for the implementation of state policy in the field of social protection of combatants]. *Bulletin of the National University of*

- Civil Defense of Ukraine. Series: Public administration, 1*, 208-218 [in Ukrainian].
7. Trunova, G.A. (2022). Pravovi aspekty sotsial'noho zakhystu hromadyan Ukrayiny v umovakh voyennoho stanu [Legal aspects of social protection of citizens of Ukraine under martial law]. *Constitutional state*, 33, 456-465 [in Ukrainian].
  8. *Committee on Social Policy, Employment and Pensions*. Retrieved from <https://komspip.rada.gov.ua/> [in Ukrainian].
  9. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro Ministerstvo sotsial'noyi polityky Ukrayiny: postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 17.06.2015 r. № 423 r. [On the approval of the Regulation on the Ministry of Social Policy of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 06/17/2015 No. 423]. *Verkhovna Rada of Ukraine: official webportal*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
  10. *Pension Fund of Ukraine: official website*. Retrieved from <http://www.pfu.gov.ua> [in Ukrainian].
  11. Pro mistseve samovryaduvannya: Zakon Ukrayiny vid 21.05.1997 r. [On local self-government: Law of Ukraine dated 05/21/1997]. (1997). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – The Official Bulletin of the Verkhovna Rada*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#top> [in Ukrainian].